

sati, ker s tem zamore se pečati le oni, kojemu je pridelovanje semena poklic.

Naj te vrstice spodbudijo naše kmetovalce k boljšemu pridelovanju semena, vsak poskus bode korak naprej v našem še zelo zanemarjenem kmetijstvu

Kako ravnati, da se trte obvarujejo poškodovanja po strupeni rosi ali Perenospori. *)

C. kr. kmetijsko društvo spoznava za potrebno, objaviti naslednji poduk, kako naj se po poglavitnih dveh načinih poskuša pregnati nova trtna bolezen.

I. Kako je ravnati z beležem (raztopljenim apnom).

V enem hektolitrju vode naj se raztopi 3 kilogr. živega apna.

Namesto živega apna rabi se tudi lahko ugašeno, dobro ohranjeno, kakoršno napravljajo zidarji. Tega ugašenega apna naj se vzame $7\frac{1}{2}$ kilogramov — kar je po obsegu enako petim litrom — na vsak hektoliter vode.

Kdor je enkrat po napovedani meri ali teži napravil apneno tekočino, premeri naslednje krate lahko z očesom, koliko lopat apna mu je djati v primerno množino vode. Dve ali tri lopate ugašenega apna — po velikosti lopate — zadostujejo za vsak hektoliter vode. Nekoliko več ali manj apna ne škoduje nič.

Prvikrat naj se poškropé trte nekoliko dni potem, ko odcvetó; drugič 10 ali 15 dni pozneje; potem pa vsakih 15 ali 20 dni, in če treba, še večkrat, posebno kedar je močno deževje spralo apno raz trtnega listja.

Za škropljenje rabijo se posebne, za ta namen napravljene škropilnice. Kdor pa nima taciš škropilnic, naj škropi z metlicami, kakoršne se rabijo za pometanje sob; le na pol manjše naj bodo, ali pa s čopiči iz rastlinskih žil.

Da bo delo popolnoma izdatno, treba je trte tako poškropiti, da se trtno perje na tenkem čez in čez pokrije z apnom.

II. Kako je ravnati z bakrenim vitrijolom pomešanim z apnenim beležem.

Pet kilogramov bakrenega vitrijola naj se raztopi v 20 litrih mlačne vode; da se kristali lažje raztopé, naj se tekočina pomešava.

Na to se napravi apnen belež iz 5 kilogramov živega apna, ali $12\frac{1}{2}$ kilogramov — enako $8\frac{3}{10}$ litrov po obsegu — ugašenega apna, katero se raztopi v samo 80 litrih vode.

V to apneno tekočino vlija se počasi 20 litrov raztopljenega bakrenega vitrijola in se ves čas dobro meša, dokler ne postane tekočina enakomerno modra ali plava.

S to tekočino se trte škropé samo enkrat proti sredi junija ali pa tudi poprej, ako bi se morda pokazal kak sled bolezni.

*) Ta poduk je sestavil po naročilu glavnega odbora gorškega c. kr. kmetijskega društva posebni odsek, kateremu je predsedoval društveni predsednik Nj. eks. gosp. Fr. grof. Coronini in kojemu so udje gg. Iv. Bolè, vodja c. kr. poskuševališča za svilorejo in vinarstvo v Gorici in društveni podpredsednik, vitez E. Giordano, ravnatelj ital. oddelka deželne kmetijske šole in vitez A. dr. Levi, ud glavnega odbora c. kr. kmetijskega društva.

Ako bi pa pogosto in obilno poletno deževje spralo prilepljeno zmes raz trtnega listja, tedaj naj se trte še enkrat poškropé.

Škropljenje se opravlja z enakimi pripravami ali z enakimi metlicami, kakoršne se rabijo po tem, kar smo zgoraj omenili, za škropljenje trt s čistim apnenim beležem, samo da ni treba, da se z vitrijolovo apneno zmesjo zamaže celo površje listov, marveč zadostuje, da je listje le na lahkem poškropljeno. *)

Posoda, v kateri raztapljamo bakreni vitrijol ter ga pomešamo z apnenim beležem, naj se nikar ne rabi za domače potrebe ali za napajanje živine.

Opombe veljavne za obojni ravnavi.

Opominja se izrekoma, da je treba vse trte brez razločka poškropiti, sadonosne in z nova nasajene; zadnje celó kakih 15 do 20 dni pred unimi, ker jih tudi bolezen poprej napada.

Kdor škropi, bodi z vitrijolovo zmesjo, bodi z apnom, naj hodi ritensko, da se ne pomaže; in da mu morda v oči ne štrkne razjedava tekočina, delal bo previdno, ako si natakne naočnike iz navadnega stekla, kakoršni se rabijo za žveplanje trt.

Ta previdnost se priporoča posebno tedaj, kedar se rabijo zgoraj popisane posebne škropilnice, ker one razprašé tekočino v jake drobne kapljice, in če potegne najmanjša sapica, zažene jih lahko delavcu v obraz. Kropilec naj pogostoma pomešava tekočino, da se ne poleže in da ostanejo v njej zapopadene snovi vedno enakomerno razdeljene.

Ako se pa rabijo ravno omenjene škropilnice, naj se zato skrbi, da se apneni belež ali vitrijolovo-apnena zmes poprej precedi skozi gosto metalčno mrežo, da se odstranijo peščena zrnca ali druga telesca, katera bi utegnili zalopniti luknjico, iz ktere prihaja tekočina in s tem prouzročiti, da bi škropilnica ne mogla redno izvrševati svoje naloge.

Naj se škropi z apnom ali z vitrijolovo apneno zmesjo, vselej naj se pazi kolikor mogoče na to, da se s tekočino ne nameče grozdje. Obojno škropljenje ima nehati meseca septembra.

Priporoča se pa, naj se škropi pri mirnem vremenu, ker veter zavira, da se ne more enakomerno razškropiti na trtno listje; tudi se ne opravlja to delo v najtoplejših urah jasnih dni.

Popisani ravnavi ste se v preteklem letu najbolje sponesli v Italiji in na Francoskem, za to kaže, da ju poskusimo tudi pri nas v obrambo velike škode, katero nam prizadeva strupena slana „Peronospora viticola.“

C. kr. kmetijsko društvo v Gorici.

Gospodarske izkušnje.

Kako se zdravi goved, ki je rog zgubila?

Pogostoma se pripeti, da si vol ali krava vlomi rog, bodi-si da se je žival bodla ali sunila proti steni itd.

Ako je rog le odlomljen, se lahko ozdravi s tem, da se krog krvavečega nastavka ovije platnena cunjka ki se je v kisu in žganju namočila. Drugi dan se ta ovitek odvzame in nadomesti z drugim trakom, ki se je namazal s kotranom in s tem se obveže ranjeni del, da se ta obvaruje zunanjih nadaljnjih škod.

Težavniše pa je, če je tudi rožni nastavek namomljen. V tem slučaju rana močno krvavi, tako da

*) Delavec ravna previdno, ako si zavaruje roko, s katero drži cev škropilnice ali metlico, s nekoliko obilno usnjato rokavico.

živina celó topa postati more. Če se rožni nastavek še saj malce drži, zamore še zarasti se, če pa je popolnoma odlomljen, prične rana gnojiti se. V tem slučaju se v rano položi prediva namočenega v kisu ali tudi v raztoplini galuna ter se večkrat posebno poleti spira z vodo, v kateri se je kaj grenkega skuhalo, na pr. vrbove skorije ali hrastovih šišek.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

31.

Vrtovi italijanski, francoski in angleški.

(Konec.)

H koncu 18. stoletja nastal je na Francoskem nov duševen prevrat. Zatirani narod se je začel upirati gospodi, ki ga je hotela vpogniti v robski jarem. To gospodstvo je trlo ne samo duha človeškega, nego se je lotilo tudi prirode, ne dopuščajoč niti samemu drevesu, da sme rasti po svoji volji. Narod se je temu uprl, in ta odpor je prešel na vse veje umetnosti. Povsodi se je sedaj delalo na to, da se stvarjajo take naravne in jednostavne oblike, s kakoršnjimi se je stari vek odlikoval. Tako je nastal nov slog, slog propadajoče renesance (Zopfstiel). In v tem času, kedar so ljudje tako rekoč prvi pot sprevideli, da so bregovi in dolovi v svoji naravni lepoti zares dražestni, sedaj ko se je začel meščanski svet vsipati na potovanje, da se naužije čiste in nepokvarjene prirode, postali so roccoco-vrtovi svetu odurni. Čarobni sijaj teh vrtov postal jim je zopern, ker so v njem videli zgolj vpliv pomehkuženega in pokvarjenega plemstva in dvora. Dreves niso odslej več prirezovali, nego so jih pustili rasti, kakor jim drago. Ostriženo grmovje so pustili, da se je obrastlo, zginili so ravni drevoredi in umetno prikrojeni cvetnjaki. Mesto ravnih vodotočev in mramornih korit z vodopadi in vodometi previjal se je po vrtu potok. Po teh novih naravnih vrtovih iz te dobe vlekli so se popolnoma nepravilno zaviti potje, po katerih se je prišlo tu do džamije ali grškega tempeljčka, tam do osamljenega letnega dvorca ali z mahovino poraščene kolibe. Drevje po teh vrtovih je bilo nepravilno razpostavljeno, kakor v šumi, ali pa se je skupljalo v nježne gaje, in krošnje so se mu povsodi slobodno razvijale na vse strani, ker jih ni več uravnavala človeška roka. Ta naravna lepota je mnogo pridobila tudi s tem, da so na vrtove začeli saditi in sejati razno uresno dresje s tujih krajev, vzlasti severnoameriško. Bile so to prave akcije in gledičje, ameriški hrasti in tulipanovci, ter razno iglasto drevje. V tem slogu je postal perivoj Ermeneville pri Parizu, na katerem je Rousseau preživel poslednje dni svojega življenja, potem mali Trianon pri Versailles-u, kamor je najraje zahajala nesrečna Marija Antoinetta.

V 19. stoletju so se začeli naravni francoski vrtovi znamenito preobrazovati. Nehali so sedaj po vrtovih graditi one neukusne kolibe, letne dvorce in tempeljčke, s kakoršnjimi so bili prenapolnjeni francoski vrtovi koncem 18. stoletja. A ono tožno jednoličnost, ki je do tedaj po vrtovih vladala, odstranili so s tem, da so uveli na vrtove vesele zelene tratine in pisane cvetnjake. In tako so sedaj vrtovi mnogo bolje in ukusneje oponašali prirodo, kakor popreje. V tej novi moderni obliki nahajamo vrtove po vseh večjih mestih evropskih.

Naši noveji moderni vrtovi spajajo več slogov v eno celoto. Dela se ž njimi prav tako, kakor delajo graditelji po mestih, ki zidajo hiše nekaj po tem, nekaj po unem slogu. Dvorišča se drži navadno vrt v lahki

in veseli obliki renesance, dalje od dvorišča se vse bolje oponaša narava po novem pročiščenem slogu francoskem. Tudi v tem so moderni pariški vrtovi pravim uzorom, kakoršni so na primer Bois de Boulogne in Buttes Chaumont. Pariški vrtovi se odlikujejo z izredno čistostjo in osobitim ukusom, s katerim se vrste boje in pojedine skupine. Najlepši ures teh vrtov so nježne zelene tratine, katerih ne obrobajo več s pušpanom, ampak z železnimi loki in širokim pasom pisanega cvetja. Po tratinah so navadno lepo razvrsteni okrogli ali zaočkroženi cvetnjaki s pelargonijami, fuksami, begonijami in drugim rastlinjem pisanega perja. Kjer italijanski ukus oponašajo, tam sredi tratine stojé mramorni ali bronasti kipi, ali pa ogromni vrči, omotani z ovijalkami, in iz teh vrčev gledajo ali visé cele kite prekrasnega cvetja. Oponašajoč naravo napravljajo Francozi brežičke, pečine, jarke in jezera, in vse to z umetniško dovršenostjo. Tudi na Nemškem urejajo take okolične slike, pa tako neukusno, da se mora človek smijati, kar sami Nemci priznavajo. Po pariških vrtovih je izvedeno vse tako, kakor da človek gleda golo, čisto naravo, kakor da tu ni človek posegel z roko vmes. Vsaka najmanjša stvarica pokazuje, da so ti vrtnarji pravi umetniki, in da so se svoje umetnosti v prirodi učili. V zapadni Evropi vzdignilo se je vrtnarstvo še tudi z mnogimi rastlinskimi doseljenci, kateri v sredni in izhodni Evropi ne morejo vspevati. Marsikatero slikovito iglasto drevo, ali pa vedno zeleno pernato drevje z Japana in Kalifornije lahko prestane zimo po vsej zahodni Evropi. Imamo pa tudi palm, bambusov, banan in mnogih drugih tropskih rastlin, ki tudi morejo vspevati, in zato se je mnogim zljubilo narediti tropskih vrtov in gajev. Kedar na primer človek stopi v park Monceaux v Parizu, ali v Batterseepark v Londonu, ondaj se mu zdi, kakor da ga je nekdo prenesel v tropske kraje.

Predno sklenemo spis o razvoju vrtnarstva, moramo se še povrniti na Angleško, kjer se je vrtnarstvo v posebni obliki razvilo. Kedar so se v 17. stoletju na Angleškem vse umetnosti začele bujno razvijati, preotela je mahoma renesanca, pa tudi vrtovi, ki so jih v tej dobi uredili velikaši okolo svojih palač, izpeljani so bili po zahtevah italijanske in francoske renesance. Še danes je tam gori nekaj takih vrtov, katere potomci starih plemenitih rodbin čuvajo kot obiteljsko svetinjo, ter jih zato vedno v istem slogu izdržujejo. Kakor je angleški duh vedno bil slobodoumen, kakor se nikdar ni hotel robski podvreči strogim zakonom klasiške umetnosti, zato se je on mnogo bolj zgodaj kot Francozi otresel tujega oskrbnitva. Uže v 17. stoletju vidimo, kako so se Angleži vzdignili proti vrtovom v slogu renesanskem, zahtevajoč, da se narava ne sme vpogniti pod robske zakone. Narava je sama največa umetnica, ki jo človek ne more nikdar nadkriljevati. Mesto renesanskih vrtov so postavili ondaj kot uzor vrtnarstva „angleški park“.

Angleški park ni nič drugega, nego lepa angleška šuma. Kakor na Angleškem ni uže davnej iglastega drevja, tako ga ne vidimo niti na angleškem parku. Nahajamo tu samo pernato drevje, in v prvi vrsti hrast, potem bukev, javor in beli jasen. Z vedno zelenim perjem raste tu samo božikovina in bršljan, ki malone vsa debela ovija. Drevje raste tu raztreseno, kakor v redki šumi, in pod njim se razgrinja zelena tratina, po kateri se pasejo krotke srne, pa drobnica in goveda. Nikjer tu ni goščav. Pravi angleški park nima ograje, on se polagoma zgubi v brežičkasti okolici, kjer ga okločujejo oranice, ograjene z živim plotom. Angleški park je svoji naravni lepoti gotovo lep ures, ali nikaka umetnina. Pa Angležem se je tako priljubil, da se je uže v 18.